

Милутин Тадић¹

СТРИП У НАСТАВИ ГЕОГРАФИЈЕ

Извод: У прошлом броју „Глобуса” објављен је прилог о цртаном хумору у настави географије. Овог пута биће речи о стриповима који су тесно повезани са цртаним хумором. Образложење је исто: у географским уџбеницима и приручницима које сам писао, или у чијем сам писању и илустровању учествовао, схватао сам стрип као грану уметности и радо користио као једно од педагошких средстава.

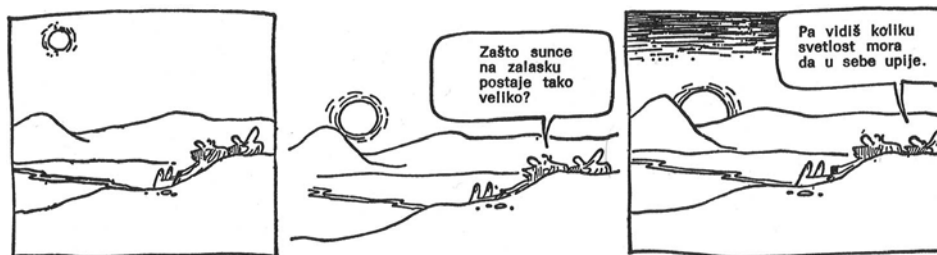
Зашто је стрип популаран?

Као и код цртаног хумора, популарност стрипова заснива се на урођеној потреби људи за хумором и забавом. Савременог урбанога човека стрипови привлаче својом кратком и динамичном причом и живахним дизајном. Рачунајући на то, већина дневних листова у свету и код нас редовно објављује стрипове („Политика”, на пример, објављује „Хогара Страшног”) и на тај начин повећавају тираже. Из истог разлога стрипове објављују и научно-популарни часописи, на пример „Sky”, познати часопис за популаризацију астрономије. Истраживања су показала да стрипове радо читају скоро сва деца основношколског и средњошколског узраста и зашто то не искористити у настави географије. Географија је посебно погодна јер због комплексности предмета истраживања нуди безброј занимљивих тема за све поджанрове стрипа.

Образовни стрипови

Постоје стрипови који се наменски праве у образовне сврхе, да би се испричала нека историјска прича или сликовито објаснила нека природна или друштвена појава, као што су стрипови у поменутом часопису „Sky” у којима се објашњавају разне астрономске појаве (помрачења, небески координатни системи, сазвежђа и сл.) или стрипови у предивној књизи „Летећи циркус физике” којима су, заједно са бројним квадратима цртаног хумора, илустровани физички закони (сл. 1).

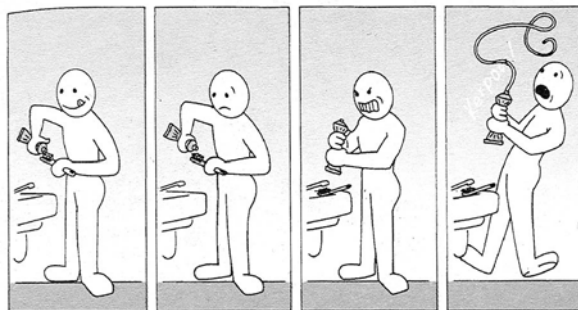
¹ Проф. др Милутин Тадић, Географски факултет Универзитета у Београду

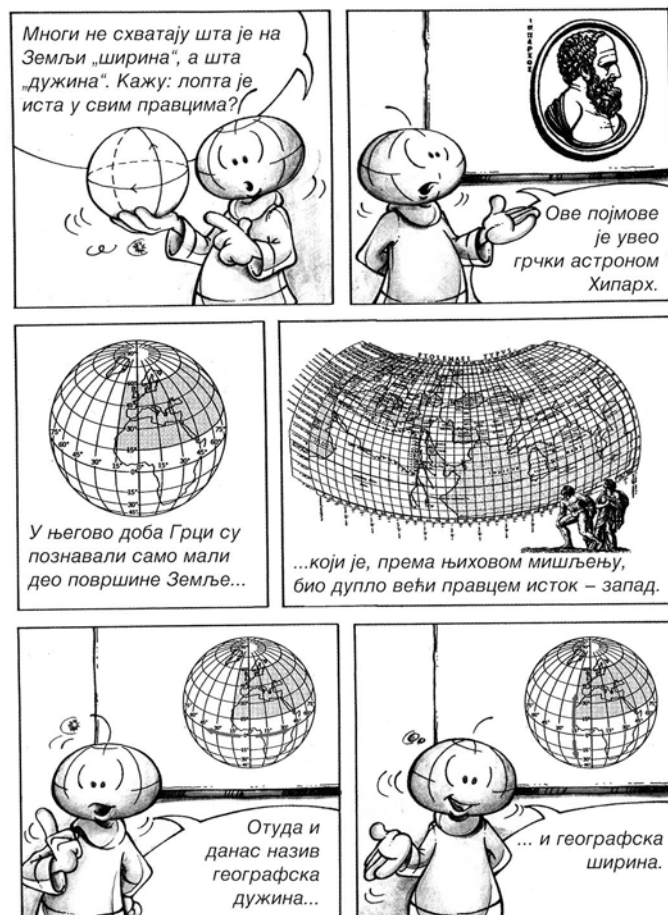
Слика 1. „Откачени” стрип из књиге „Летећи циркус физике”, из поглавља у коме су изложене занимљиве светлосне појаве

(аутор стрипа: Џ. Харт)

Када је географија у питању, образовне стрипове садржавали су уџбеници географије Завода за уџбенике и наставна средства у Београду у време када је уредник за географију у тој издавачкој кући био Марко Стевановић, професор географије који је имао смисао за хумор. (сл. 2, 3).

Слика 2. Стрип без речи са стр. 73 „Географске читанке 5” у издању Завода за уџбенике и наставна средства (Београд, 2007) којим се објашњава дејство вулкана. Стрип је погодан да се са ученицима започне разговор о вулканизму, на пример овако: „Погледајте стрип и покушајте објаснити механизам вулкана.” (цртеж – Зорана Кесер Петровић)

Слика 3. Стрип са стр. 39 „Географије 5” у издању Завода за уџбенике (Београд, 2001) којим се објашњава порекло назива „географска ширина” и „географска дужина” (цртеж – Зорана Кесер Петровић, текст – М. Тадић)

Стрипови који се могу искористити у образовне сврхе

Поред наменски цртаних образовних стрипова, који не морају бити шаљиви, постоји много стрипова који су настали само са намером да забаве читаоца, а који се могу користити у настави под контролом наставника. Највише могућности за примену у настави географије пружа стрип „Хогар

Страшни” (аутор Дик Браун) који је лако доступан – свакодневно га објављује лист „Политика”. Овде ћу показати неколико каишева стрипа „Хогар Страшни” (сл. 4–8) који се могу сврсисходно употребити у настави географије при обради различитих наставних јединица. Испод сваког стрипа назначена је наставна јединица у којој је стрип применљив, као и коментар који би могао ићи на одговарајућем часу географије.

Слика 4. **Облик и величине Земље.** Дуго времена многи људи ван научног света веровали су да је Земља равна плоча чији се крај може достићи. Тек је почетком 16. века Магеланова експедиција опловила Земљу и тако непобитно доказала да је Земља огромна лопта.

Слика 5. **Географска карта.** Од како је Магеланова експедиција опловила Земљу, чињеница да је Земља лопта – тело коначне а неограничене површине, коначно је свима постало јасно јасно да је немогуће доспети до њеног краја. Од тада су картографи површину Земље редовно приказивали на умањеном моделу, глобусу. Најстарији сачувани глобус, сликовито назван „Земаљска јабука” направио је Мартин Бехајм 1492. године.

Слика 6. **Географска карта.** Да би је користили на терену, карту треба оријентисати, тј. поставити је тако да бочна ивица рама буде усмерена тачно према северу. Данас север одређујемо помоћу компаса или GPS уређаја, а некада, када тих помагала није било, север је одређиван само астрономским методама. Посебно је вештина оријентације била цењена код морепловаца – на отвореном мору обала се не види и нема никаквих оријентира. Зато су спасоносне оријентире морепловци потражили на небеском своду: Сунце дању, а Месец, звезде, сазвезђа и звездане конфигурације, ноћу.

Слика 7. **Северна Европа.** На великом делу територије Северне Европе јављају се поларне ноћи и поларни дани. Током поларних ноћи сунце се уопште не појављује над хоризонтом. На северном поларнику јавља се само једна поларна ноћ и то 22. децембра. Идући северније период поларних ноћи постаје све дужи тако да на Северном географском полу траје целу зимску половину године. На пример, у најсевернијем граду Европе, Хамерфесту ($70^{\circ}48'N$) поларне ноћи трају 58 дана, од 23. новембра до 20. јануара. У супротно доба године, 77 дана, од 14. маја до 30. јула у Хамерфесту трају поларни дани.

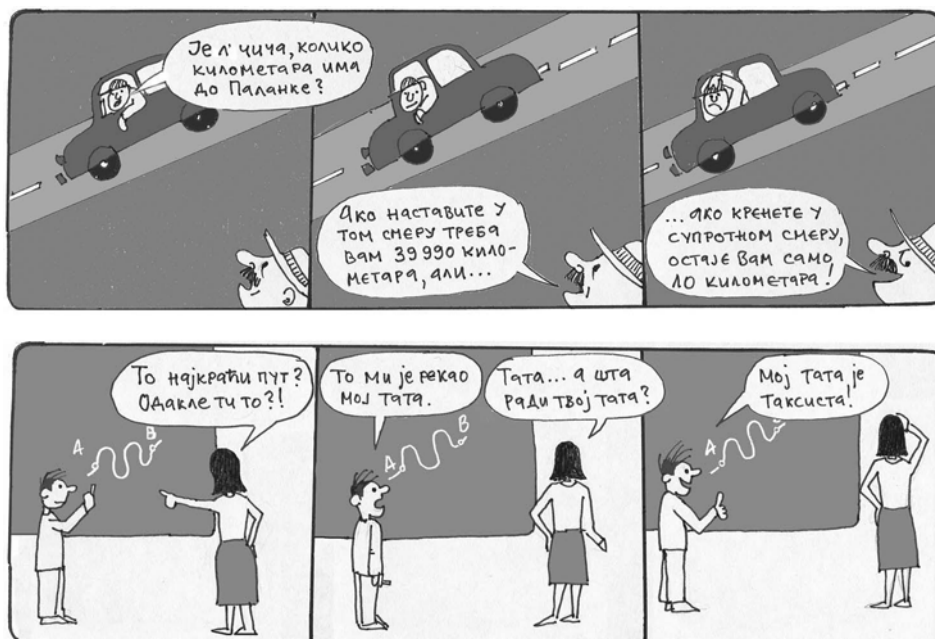
Слика 8. **Јужна Европа (Италија)**. Туризам је једна из групе терцијарних привредних делатности везана за путовање и привремени боравак људи изван места њиховог сталног боравка, у циљу одмора, разоноде, лечења, упознавања знаменитих објеката и места и сл. Испољава се у виду туристичких кретања која могу имати различит циљ, обим, правац и ефекат. Иако доносе приход, туристи стварају проблеме у местима која посећују, посебно проблеме везане за загађење животне средине.

Слика 9. **Средња Европа (Швајцарска)**. Иако сиромашна сировинама и обрадивим земљиштем, Швајцарска спада у земље са највишим животним стандардом у свету захваљујући војној неутралности која ју је поштедела од ратних разарања којима је била изложена већина европских земаља. Знаци препознавања Швајцарске су банкарство и туризам. У малој Швајцарској послује око 500 банака. Швајцарске банке су присутне широм света и многи људи чувају новац у њима. Због гарантоване тајности рачуна прилив страног капитала је огroman. Са изванредним природним лепотама, уређеним хотелијерством и саобраћајем, Швајцарска има најразвијенији планински туризам на свету.

Стрип као домаћи задатак

Наставник географије може задати ученицима да сами ураде стрип на задату тему, у школи на часовима утврђивања градива или код куће као домаћи задатак (сл. 10).

Слика 10. Два каиша стрипа које је школске 2001/2002. године урадио Никола Антић ученик 1. разреда II гимназије на тему „Земља је коначна а неограничена”.

Пре него што ученицима задамо задатак, потребно је да их упознамо са основним својствима стрипа.

- По дефиницији, стрип је наративно-визуелна уметничка форма која заједно са средствима ликовног израза (линија и боја) користи и текст. У складу с тим, стрип се може дефинисати као „прича у сликама”.
- Главна намена стрипа је да разоноди читаоца али он се може ефикасно употребити у образовне сврхе.
- Стрип чине поједноствљени цртежи (без детаља, са наглашеним битним одликама).
- Добро је ако је стрип и шаљив, али то није обавезно.
- Као и цртани хумор, стрип може постојати и без текста (сл. 2).
- По дефиницији, стрип је низ слика али њега може чинити само једна слика (*квадрат* стрипа) (сл. 4) или низ квадрата у једном реду које заједно чине *каиш* стрипа (сл. 5); више повезаних каише-

ва чине *таблу* стрипа (сл. 3). Каишеви стрипа обично се објвљују у новинама а табле стрипа у албумима и књигама.

- Оно што ликови у стрипу говоре исписује се у белим облачићима чији језичак полази од уста лика који говори. Оно што јунаци стрипа мисле исписује се такође у облачићима од којих полази низ кружића који се смањују ка глави лика који размишља. Ако су дају додатна објашњења и коментари, они се исписују у правоугаоним пољима.

Имајући све то у виду, ученицима се може, на пример овако срочити задатак: „Урадити каиш или таблу стрипа на папиру формата А4 на тему *Поларне ноћи*. Цртеж максимално поједноставити користећи било коју од ликовних техника. Пожељно је да стрип буде шаљив”. То ученицима неће требати два пута рећи, они ће идеју радо прихватити и наредни час ће се појавити више занимљивих низова шаљивих слика који ће разонодити цело одељење (сл. 10).

Конструктивно коришћење стрипова

Са плански одабраним стрипом наставник не може „промашити” јер се стриповима деца одају без икаквог наговарања. Наравно, цели час се не може покрити стриповима, ма колико их било и ма како били добро изабрани. Стрип треба вешто уклопити у наставне методе имајући на уму да је његова основна улога, исто као и цртаног хумора, да побуди интересовање код ученика; употреба стрипа на почетку часа гарантује да ће се час даље добро развијати.

Педагошка вредност стрипа је неспорна: истраживања су показала да боље резултате показују групе ученика које су одређене наставне јединице училе читајући посебно урађене стрипове него групе којима је дат штампан текст на исту тему.

ЛИТЕРАТУРА

- Браун, Д. (2005). *Хогар Страшни. Најбоље од мене*. Београд: Бели пут.
- Вокер, Џ. (1986). *Летећи циркус физике*. Београд: Вук Караџић.
- Ситарница, Р., Тадић, М. (2001). *Geografija 5 - уџбеник географије за пети разред основне школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства
- Ситарница, Р., Тадић, М. (2007). *Географска читанка 5*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства
- Тадић, М. (2007). Цртани хумор у настави географије. *Глобус*, XXXVIII (32), 147–152.